

KARABİBİK HİKÂYESİNDE SOSYOKÜLTÜREL TESPİTLER

SOCIOCULTURAL DETERMINATIONS IN KARABİBİK STORY

Mehmet Halil SAĞLAM*

ÖZ: Medeniyet, sosyokültürel değerlerle oluşan bir kavramdır. Sosyokültürel değerler, toplumun dil, din, inanç, örf ve âdetleri gibi yaşam tarzını belirleyen değerleri içermektedir. Türk medeniyetinin en önemli kaynaklarından biri, Anadolu köylerindeki sosyokültürel değerlerdir. Cumhuriyet öncesi dönemde Anadolu kırsalındaki sosyal ve kültürel yaşantıyı konu edinen edebî, tarihî ve sosyolojik eserler oldukça sınırlıdır. Bu döneme ait eserlerin sosyokültürel bağlamda analiz edilmesi gerekmektedir. Türk edebiyatının ilk köy romanları ve hikâyeleri, kırsalda yaşayan Anadolu halkının sosyokültürel yaşantısını yansıtmaktadır. Bu çalışmada, ilk köy hikâyeleri arasında bulunan *Karabibik*'in sosyokültürel bağlamda analizi yapılmaktadır. Hikâyenin en önemli özelliği realist olmasıdır. Yazar Nabizâde Nâzım, 1889 yılında Antalya'nın topoğrafyasını çıkarmak için bölgede bulunmuştur. Hikâyenin vaka örgüsü de Antalya'nın köy ve ilçelerinde geçmektedir. Hikâyede kahramanlar, kendi ağız özelliklerine göre konuşturulmaktadır. Hikâyede ayrıca önemli tarihî mekân ve objeler hakkında okuyucuya bilgiler verilmektedir. Bu yönüyle hikâyeye, reel kaynaklara katkı sağlayabilecek niteliğe sahiptir. *Karabibik*'te aynı zamanda son dönem Osmanlı köylüsünün içinde bulunduğu sefalet, cehalet ve kültürel yozlaşma da anlatılmaktadır. Bu araştırmanın temel amacı, ilk köy romanlarının ve hikâyelerinin sosyokültürel özelliklerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada doküman inceleme metodu uygulanmıştır. Araştırma, Türk edebiyatının ilk köy hikâyeleri arasında bulunan *Karabibik*'le sınırlıdır. Araştırma sonucunda *Karabibik*'in Cumhuriyet öncesi Anadolu halkının sosyokültürel yaşantısını yansıttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Köy hikâyeleri ve romanları, Karabibik, sosyokültürel

ABSTRACT: Civilization is a concept formed by socio-cultural values. Sociocultural values include values that determine the lifestyle of society, such as language, religion, beliefs, customs and customs. One of the most important sources of Turkish civilization is the sociocultural values in Anatolian villages. The literary, historical and sociological works on social and cultural life in the Anatolian countryside are limited. The works of this period should be analyzed in a sociocultural context. The first village novels and stories of Turkish literature reflect the socio-cultural life of the rural people living in the countryside. In this study, Karabibik, which is one of the first village stories, is analyzed in sociocultural context. The most important feature of the story is that it is realist. The author, Nabizâde Nâzım, was in the region in 1889 to remove the topography of Antalya. The story weave of the story is to pass through the villages and towns of Antalya. In the story, heroes are spoken according to their mouth characteristics. The story also gives information to the reader about important historical places and objects. In this respect, the story is capable of contributing to the real resources. Karabibik also describes the misery, ignorance and cultural degeneration in which the late Ottoman peasant was involved. The main purpose of this research is to reveal the

* Dr. Öğretim Üyesi – Siirt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı/Siirt - mhalil.saglam@gmail.com

sociocultural characteristics of the first village novels and stories. Document analysis method was used in the study. The research is limited to Karabibik, which is among the first village stories of Turkish literature. As a result of the study, As a result of the research, it was found that Karabibik reflects the sociocultural life of the pre-Republican Anatolian people.

Keywords: *Village stories and novels, Karabibik, sociocultural*

1. Giriş

1.1. Sosyokültürel Kavramı Üzerine

Sosyokültürel kavramı, Fransızca bir kelime olup “*aynı anda bir toplumu veya toplumsal bir grubu ve kendine özgü olan kültürü ilgilendiren*” demektir (Akalin vd. 2011: 2145). Kavram, sosyoloji ve kültür kavramlarının içerdikleri anlamlarla ilişkilidir. Sosyolojinin içeriğinde toplumun hayatını belirleyen, onu yöneten ve yönlendiren bilinçli bireyler ve topluluklar vardır. Kültürün içeriğinde ise toplumlara göre farklılıklar gösteren maddi ve manevi değerlerin bütünü bulunmaktadır. Toplumlara kültürel gerçekler yönetir ve yönlendirir. Sosyolojik gerçekler ise kültürel gerçeklerin toplum hayatına tatbikini sağlar. Sosyolog Maclver’in tespitlerine göre kültür, toplumların maddi ve manevi değerleriyle sınırlı değildir. Kültürün normatif, toplumsal ve kognitif boyutları bulunmaktadır (Akt. Dikeçligil, 1993: 43). Kognitif boyut, bireylerin kendileri ve başkaları hakkında sahip oldukları her türlü düşünce ve inanç demektir. Zamanla toplumsal boyut kazanan bu düşünce ve inançlar, sosyokültürel yapının davranışsal boyutunu oluşturur (Güzel, 2006: 91). Toplumlara sosyokültürel yapısı incelenirken o topluma ait maddi ve manevi değerlerin bütünü kastedilmektedir. Bu değerler içerisinde dil, din, inanç, ekonomik şartlar, geçim kaynakları, hayat tarzı, sanat eserleri, kültürel miraslar, giyim, kuşam ve yemek kültürüne kadar birçok unsur bulunmaktadır. Toplumlara sosyokültürel yapısı durum ve eylem araştırmalarıyla yapılabileceği gibi o topluma ait edebî metinlerin incelenmesiyle de yapılabilmektedir. Göktürklerin sosyokültürel yapısını *Orhun Abideleri*’nde; Oğuzların sosyokültürel yapısını *Dede Korkut Kitabı*’nda, Anadolu tasavvuf kültürünü Mevlana’nın *Mesnevi*’sinde; Osmanlı İmparatorluğu’nun Lale Devri dönemine ait sosyal yaşantısını Nedim’in *Divan*’ında, Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılış dönemindeki sosyokültürel yozlaşmayı Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun romanlarında; Çukurova köylerindeki sosyal yaşantıyı ise Yaşar Kemal’in *İnce Mehmet* romanında görmek mümkündür. Bu tür eserlerin sosyokültürel bağlamda analiz edilmesi, Türk toplumun tarihî süreç içerisinde yaşadığı sosyal ve kültürel değişimi, farklı boyutlarıyla tanıma fırsatı vermektedir. Özellikle Cumhuriyet öncesi dönemde kırsal bölge hayatını anlatan eserlerin bu anlamda sağlayabileceği katkı daha fazla ve daha kıymetlidir. Bu döneme ait eserlerin sosyokültürel yapısını analiz eden çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Ulaşım ve iletişim imkânlarının henüz yeterince gelişmediği bu dönemden kırsal bölgede yaşayan Türk halkının dili, dini, inanç algısı, yaşam tarzı ve sahip oldukları kültürel değerler yeterince araştırılmamıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nun

dağılma sürecinde kaleme alınan Ahmet Mithat Efendi'nin *Bir Gerçek Hikâye* (1876) ve *Bahtiyarlık* (1885) romanları, Mutasarrıf Paşabey-zâde Ömer Ali Bey'in *Türkmen Kızı* (1889) hikâyesi, Mizancı Mehmet Murat'ın *Turfanda mı Yoksa Turfa mı* (1890) romanı, Nabizâde Nâzım'ın *Karabibik* hikâyesi (1891) ve Ebubekir Hazım Tayran'ın *Küçük Paşa* (1910) romanı, Cumhuriyet öncesi dönemde Türk köylüsünün yaşam standartlarını, örf ve âdetlerini ve sahip oldukları bazı kültürel mirasları yansıtmaktadır. Bu eserlerin sosyokültürel bağlamda analiz edilmesi önemli birer araştırma konusudur.

Karabibik Hikâyesinde Sosyokültürel Tespitler başlıklı bu çalışma konuyla ilgili bir örnektir. Çalışmada Nabizâde Nâzım'ın *Karabibik* hikâyesi, vaka örgüsünün geçtiği mekânlarla, kahramanların yaşam tarzları, geçim kaynakları, dil, din ve inanç algılarıyla ilişkilendirilerek analiz edilmektedir. Araştırmanın amacı ilk köy romanlarının ve hikâyelerinin sosyokültürel yönünü ortaya çıkarmaktır. Araştırma Nabizâde Nâzım'ın *Karabibik* hikâyesiyle sınırlandırılmıştır. Sosyokültürel özellikler, köylülerin gelenek ve görenekleriyle, kullandıkları dille, sahip oldukları dinî değerlerle, geçim kaynaklarıyla, yaşadıkları mekânlarla ve mimarî yapılarıyla ilgilidir. Çalışmanın bu bölümünde elde edilen bulgular, bu ilişkilere göre değerlendirilmektedir.

2. Bulgular

2.1. Karabibik Hikâyesinin Sosyokültürel Yapısı

Roman ve hikâyeler, edebiyata ait birer tür olmakla birlikte içerdikleri sosyokültürel unsurlardan dolayı tarih, coğrafya ve sosyoloji gibi farklı disiplinlerle de ilişkili içerisindedirler. Özellikle realist roman ve öykülerde farklı disiplin dallarına katkı sağlayabilecek sosyokültürel unsurlar bulunmaktadır. Türk edebiyatının ilk realist romanı olarak bilinen *Karabibik* bu özelliklere sahip bir eserdir.¹ Antalya'nın Kaş ilçesine bağlı Beymelek köyünde yaşayan Karabibik'in başından geçen olayların anlatıldığı eser, Ramazan Kaplan'ın ifadesiyle doğrudan doğruya köylünün hayatını konu edışı, köyü ve köylüyü gerçeğe bağlı kalarak verişiyle, köy roman ve hikâyeciliğinin ilk önemli örnekleri arasındadır (1997:27). Hikâyede, dönemin sosyal, kültürel ve ekonomik şartlarını yansıtan önemli bulgular yer almaktadır. *Karabibik*, natüralist ve realist yazar Nabizâde Nâzım'ın müşahedeleri üzerine kurgulanmıştır. Nitekim yazar, Hikâyesinin giriş kısmında, anlatısının gerçek hayata dayandığını, bizzat görüp yaşadığı olayları roman türünde kaleme aldığını ifade etmektedir. Hikâyenin Türk edebiyatı için en önemli özelliği de bu realist yönünden kaynaklanmaktadır (Serengil, 1961:63). Yazarın verdiği bu bilgi, reel hayatıyla da örtüşmektedir. Hikâyede vaka zamanı 1889; anlatma zamanı ise 1891 yılıdır. Himmet Uç, Nabizâde Nâzım'la ilgili hazırladığı doktora tezinde yazarın vaka örgüsünün

¹ Araştırmada yararlanılan kaynak için bk. (Serengil, 1961)..

yaşandığı Antalya'nın kaş ilçesinde resmî bir görevle bulunduğunu tespit etmiştir. Uç'un tespitlerine göre Nabizâde Nâzım, 1889 yılında Antalya'nın Kaş ilçesinin topoğrafyasını çıkarmak üzere bölgede görevlendirilmiştir (1982:11). Yazar, altı ay görev yaptığı bölgede, köylülerin yaşam tarzlarını ve aralarındaki sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkileri yakından tanıma fırsatı bulmuştur. Yazarın hikâyede kullandığı dil ve üslup da hikâyenin realist yönünü ve yazarın bizzat olayların geçtiği mekânlarda bulunduğunu göstermektedir. Nitekim hikâyede, köylerde bulunan tarihî mekânlar ayrıntılı bir şekilde tasvir edilmiş, kahramanlar arasındaki diyaloglar, yöre ağzına göre verilmiştir. Toplumların sosyokültürel yaşantısı, dilleri, geçim kaynakları, sanat eserleri, örf ve âdetleriyle ilgilidir. Araştırma kapsamındaki *Karabibik* hikâyesi, ait olduğu toplumun sosyokültürel yaşantısını realist bir anlatı olma yönüyle yansıtmaktadır. Hikâyede vaka örgüsü, Antalya'nın köy ve kasabalarında geçmektedir. Hikâyenin ana mekânı Karabibik'in ikamet ettiği Beymelek köyüdür. Hikâyede verilen bilgiye göre Beymelek köyünün solunda Temre (Demre) köyü bulunmaktadır (71). Her iki köy de Antalya'nın kaş ilçesine bağlıdır. Köylüler resmî işleri için Kaş'a gitmektedirler. Kaş'a çağrılmak köylüler için mezara çağrılmaktan beterdir (92). Bu yüzden zorunlu olmadıkça Kaş'a gitmek istemezler. Köylerde Müslüman ve Hıristiyan topluluklar birlikte yaşamaktadırlar. Dolayısıyla köylerde farklı medeniyetlerin sosyokültürel özelliklerini görmek mümkündür.

2.1. 1. Hikâyede Kullanılan Yöresel Ağız, Kaş Ağızı

Karabibik'te kahramanlar, Kaş ağzının özelliklerine göre konuşturulmaktadır. Kaş ağzı, Antalya ağzının da içinde bulunduğu Batı grubu ağızları içerisinde yer almaktadır. Kahramanlar arasında geçen diyaloglarda özellikle şimdiki zaman ekinin Kaş ağzının ses özelliklerine göre telaffuz edildiği dikkat çekmektedir. "*Kaş ağzında şimdiki zaman ekinin şahıslara göre değişen şu şekilleri vardır. Yaygın olarak -yê/-yêr kullanılmakla birlikte -yá, -yo, -yí, -yu -yi yazı dilinin etkisiyle -yor şekli de kullanılmaktadır*" (Erdem ve Bölük, 2011:433). Kahramanlar, diyaloglarında kelimelerin ses ve yapı özelliklerini değiştirmektedirler. Köylüler arasında geçen diyaloglarda geniş sesli harflerin daraltıldığı, zaman çekimlerinde seslerin düşürüldüğü, ünlem türü sözcüklerin sıklıkla kullanıldığı ve sözcükler arasında kalınlık incelik ve düzlük yuvarlaklık uyumuna dikkat edilmediği görülmektedir. Hikâyenin dili sade, açık ve anlaşılırdır (Birinci, 1987:17). Kahramanların ağız özelliklerini gösteren bazı cümle örnekleri şunlardır:

Tarlana ni şekil harım etmiyon (68).

Ni hal edelim Mah! Alan hoykada durup oturur (68).

Hay kafir! Mah hoykada oturup yatır (70).

Dur be! Deli imam kıynçasını everiyormuş (70).

E gayrı ni hal idelim kader değilmiş (72).

Hey köylüler! Hep öleceğiz. Davarı it gözleyi durur şuuut (74).

Im! Derlen görem. Mah işte gun batıp oturur. Aş vaamı bilmem gaari (77).

Hett! Huri! Zibla görem...Gun çıkıyyo be? Dihiy (83).

Genem Deli Yusuf ünlüyyo...(83).

He, he...İrecep uğratakılamış diyyo...Senin habarın var mı? (95).

Ataş alavlanmış ha görem ha (95).

Hikâyede yöre ağzına ait sözcükler de kullanılmaktadır. Hikâyeye, şöyle başlar: “*Karabibik bugün erken kalkıştı. Tarlasına harım çevirmek için dün –Matırlı- tepelerinden kestiği pırnal fidan dalları harman yerinden koca bir yığın halinde durmaktaydı*” (65). “Pırnal”, kışın yapraklarını dökmeyen bir tür meşe çalısıdır (Akalin vd. 2011:1921). Bu bitki türü, Akdeniz ve Ege bölgelerinde yetişmektedir. Hikâyede sıklıkla geçen “harım” kelimesinin anlamı ise tarla ve bahçe çevresindeki çit demektir (Akalin vd. 2011:1049). Hikâyede geçen yöre ağzına ait bazı söz ve söz öbekleri TDK’nin Türkçe sözlüğünden² yararlanarak aşağıda gösterilmiştir.

Behir:Nizam, âdet, görenek. “*O vaktin behrinde köyde bir hoca var mıydı?*” (74).

An: İki tarla arasındaki sınıır. “*Karabibik yaprakları budanmış fidanlardan bir kucak alarak tarlasının Yosturoğlu tarafındaki ‘anına’ doğru yürüdü*” (66). “*Tuttu dalın sivri tarafını tarlanın ‘anı’ üzerinde dün açtığı çukurlardan birine sokarak ayağıyla bastı ...*” (75).

Batî: Yavaş, ağır. “*Çetecioğlu Mustafa, çiftini koşmuş, öküzlerin gayet ‘bati’ olan yürüyüşlerini süratlendirmek, hayvanları doğru yürütmek için kaba, çatallı sesiyle arada sırada garip garip emirler vermekteydi*” (67). Kubat: Kaba davranışlar. “*Hele honun kubatlığına bak*” (68).

Ünle: Ses. “*Mustafa’ya ‘ünle’ görelim*” (69).

Hergele: Binmeye veya yük taşımaya alıştırılmamış at veya eşek. “*Bu hayvanları ‘hergele’ etseler*” (69).

Kızan: Çocuk, delikanlı. “*Aygır gibi ‘kızanı’ da alanda duru*” (69).

Mut: Elli şiniklik tahıl ölçeği. “*Koca İmamdan gündeliği yarım ‘mut’ zahireye istiare ettiği öküzler gibi*” (72).

Çentik: Bir şeyin kenarından kesilerek veya kırılarak açılan küçük kertik, tırtık. “*Anderya’nın mağazasına gittiğinde bilmem ne kadar ‘çentik’ saymıştır*” (74).

Cidar: Duvar, Zar. “*Bu duman tavanın kütüklerini simsiyah etmiş, duvarın topraklı ‘cidarlarını’ kalın bir kurum tabakasıyla setreylemişti*” (76).

² Türkçe Sözlük: (URL-1)

Çukal: Eskiden savaşta atlara giydirilen zırhlı örtü ki bir çeşidini savaşçılar da giyerlerdi. “...bir köşeye bir iki kırık, murdar toprak ‘çukal’, bir iki tahta kaşık...” (76). “Bu çukal ile bir pilav pişirdi” (78).

Değirmi: Yuvarlak. “Bir iki tane ‘değirmi’ büyücek yufka açmıştı” (78).

2.1.2. Hikâyede Geçen Deyim Türü Söz Öbekleri

Hikâyede deyim türü söz öbekleri sıklıkla kullanılmaktadır. Deyimler, hikâyenin akıcılığına ve sadeliğine katkı sağlamaktadır. Hikâyede tespit edilen deyim türü söz öbekleri şunlardır: *Körolası, göz açmak* (67), *alın teri dökmek* (68), *bir deri bir kemik kalmak* (73), *evirip çevirmek* (74), *burnundan solumak* (77), *el yordamı*, (77) *gözleri yaşarmak* (77), *kafasına rüzgâr esmek* (79), *Allah kerim* (80), *uykuya dalmak* (80), *kulağı delik* (85), *ağzı kulağına değmek* (86), *dünyayı konyayı öğrenmek* (87), *peşine takmak* (87), *Alimallah, omuz silmek, sokağa dökülmek* (90), *ödü kopmak* (92), *taş yürekli*, (98), *çığlık koparmak* (98).

2.1.3. Hikâyede Kişileri İsimlendirme Geleneği

Hikâyedeki kişiler, beden özelliklerine, mensup oldukları ailelere veya doğum yerlerine göre isimlendirilmektedir. Hikâyede kişi adları yerine lâkaplar da kullanılmıştır. Lâkaplar, kişilerin ait olduğu soyu veya geldiği yeri yansıtmakla birlikte toplumun kişiyle ilgili ortak algısını da karşılayabilmektedir. “İlk örneklerini Türk destanlarında gördüğümüz lâkaplar, kişiyi bazen aşığılayan bir söz olabilmekte; bazen de çok özel bir ayrıcalık verebilmektedir. Ancak, lâkapların gerçeğe uygun olarak bir kişiye verilmesi, halkımızın bu konudaki yeteneğini ve mizahi yönünü de ortaya çıkarmaktadır” (Çalışkan, 2016:105). *Karabibik* hikâyesi, adından da anlaşılacağı üzere *Karabibik* lâkaplı bir köylünün hayalleri ve bu hayallerini gerçekleştirmek için yaşadığı maceralar üzerine kurgulanmıştır. Dolayısıyla hikâye, Anadolu köylerinde yaygın olarak görülen lâkap takma kültürüne göndermede bulunmaktadır. Hikâye, şu ifadelerle başlar: “*Karabibik bugün erken kalkmıştı*” (63). Hikâyede kahramanların bir kısmı lâkaplarla bir kısmı mensup oldukları aileleriyle bir kısmı ise yalın bir halde verilmektedir. Hikâyede başkahramanın lâkabı kullanılmış; asıl adı verilmemiştir. *Karabibik*’in ekip biçtiği tarlası, babası Koca Osman’dan kendisine miras olarak kalmıştır. Sekiz dönümlük tarlasına komşusu Yosturoğlu göz dikmiştir. Bu sebeple *Karabibik* ve Yosturoğlu arasında sürekli bir çatışma yaşanmaktadır. *Karabibik*’in komşusu Çetecioğlu Mustafa, bu sene tarlasını nadasa bırakmıştır (67). Boduroğlu Ahmet, tarlasının çitlerini bozan yezitlere sövmekte, bozulan yerleri yapraklı dallarla örmetedir. Boduroğlu Ahmet’in tarlasının sol tarafında kalan Hatip’in yemyeşil tarlasına Kara Ömer’in eşiği girmiştir. Hatip’in ekin ortağı Karakahyaoğlu Ali Çavuş, eşiğe elindeki sopayla vurunca eşek can acısıyla tarla içinde koşmaya başlar. Bu yüzden Karakahyaoğlu Ali Çavuş ve Kara Ömer arasında tartışma çıkar. Deli Ali, İki köylü arasına girerek tartışmanın büyümesini önler (69). Bu sırada tarlada çalışan *Karabibik*, tütün sardığı sigarasını içmek için Deli Ali’den ispirto ister.

Deli Ali'nin o an için yanında isporta yoktur. O da ispirotoy Çetecioğlu Mustafa'dan ister. Karabibik, tarlasını sürmek için Koca İmam'ın öküzlerini kullanmaktadır. Bunun için de Koca İmam'a para ödemektedir. Öküzleri bedavaya getirmek için de kızı Huri'yi, Koca İmam'ın kayınçosu Sarı İsmail'e vermek istemektedir. Fakat Deli Ali'den aldığı habere göre Sarı Simayil, Köşkârlı Yusuf'un beslengesiyle evlendirilecektir. Deli Ali, Köşkarlar'da Kızıl Hüseyin'in damına giderken Uzun Mehmet'in tarlasına döneceği sırada onları konuşurken görmüştür. İki genç gizli bir aşk ilişkisi yaşamaktadır. Karabibik, Koca İmam'ın öküzlerini gündeliği yarım muta kiralamaktadır. Yirmi mecit borç para bulduğu takdirde öküz sahibi olacağını düşünür. Borç para bulmak için tüccar Andera'ya müracaat etmek ister. Fakat ona olan borçlarını henüz ödeyemediği için tereddütte kalır. Karabibik, öküz sahibi olmayı kafaya koymuştur. İş, artık öküzlerini satacak köylüleri bulmaktır. Bu arada Karabucaklı Duralı, üç öküzden fazla olanını satmak istemektedir. Kadikum köylü Sarı Ali'nin kızı Ayşe'nin de satılık bir öküzü vardır. Fakat bu öküz de hastadır. Temreli Andonoğlu'nun öküzleri ise çok bakımlı ve iyidir. Fakat Karabibik'in onu satın alacak parası yoktur. Karabibik, öküzü nereden satın alacağını düşünürken Deli Yusuf, köy meydanında sağa sola dönerek sözlerini her tarafa işittirmek istercesine kaba sesiyle bağırılmaktadır.

Karabibik'in karısı, kızları Huri'nin bebekliğinde tifo hastalığına yakalanıp ölmüştür. Huri'yi Halil Hoca'nın karısı Gülsüm Hatun emzirmiştir. Huri'nin sütanesi ve sütbabası onu çok sevmektedirler. Karabibik, hiç evlatları olmayan ihtiyar karı kocanın mallarının kızı Huri'ye kalacağını ümit etmektedirler (75). Öküz satın almak için farklı planlar kuran Karabibik sonunda Melaksuzoğlu Anderya'dan borç istemeye karar verir. Bunun için de Temre'ye gider. Temre, bir Hıristiyan köydür. Köyde, Hz. İsa zamanından kaldığına inanılan bir kilise vardır ki kulağı delik Sarı Simyanoğlu, bunun çok daha eski bir bina olduğunu iddia etmektedir (84). Karabibik, Temre'ye vardığında köy hekimi Linardi'nin karısı Eftalya'yı görür. Eftalya'nın cilveli tavırları Karabibik'in hoşuna gider. Eftalya, şehvet düşkün bir kadındır (87). Karabibik'in de Eftalya'ya karşı zaafı vardır. Linardi, karısının köyün delikanlılarıyla gönül eğlendirdiğini bildiği halde bu duruma sessiz kalmaktadır. Karabibik, Eftalya'nın yanında bir müddet oyalandıktan sonra borç para almak için Anderya'nın mağazasını gider. Fakat mağaza kapalıdır. Komşusu Barba Yani ise dükkânını erkenden açmış müşteri beklemektedir. Karabibik, Barba Yani'nin dükkânına girerek onunla bir müddet sohbet eder. Barba Yani, çaresizlik içinde borç arayan Karabibik'e faiz karşılığında borç para vermeyi teklif eder. Karabibik, borcunu henüz ödeyemediği Anderya'nın bu parayı kabul ettiğini duyduğunda kendisine kızacağını düşünür ve teklif edilen parayı almak istemez. Köyiçli İmamoğlu Yusuf'un dükkânın önünden geçtiğini fırsat bilerek onunla yürüye yürüye tarlasına kadar gider. İmamoğlu Yusuf'un bereketli tarlası Karabibik'i heveslendirir. Öküzleri aldığı anda kendi tarlasını da bu hale getirebileceğini düşünür. Bu düşünceyle de Anderya'dan borç ister. Fakat Anderya, biriken borçlarından dolayı Karabibik'e borç para vermek istemez. Karabibik, son çare olarak Barba Yani'den faiziyle ödemek

şartıyla borç para almayı kabul eder. Aldığı bu borçla da iki öküz alarak köyüne döner. Vaka örgüsünün özetlendiği romanda görüldüğü gibi kahramanlar farklı özelliklerine göre isimlendirilmektedir. Kahramanların isimlendirilmesi şu şekilde kategorize edilebilir:

a. Fiziksel ve Psikolojik Özelliklere Göre: Halil Hoca, Gülsüm Hatun, Ali Çavuş, Yusuf Ağa.

b. Akrabalık İlişkilerine Göre: Meleksuzoğlu Anderya, Boduroğlu Ahmet, Karakahyaoglu Ali Çavuş, Papazoğlu Ligor, Andonoğlu Meis, Yosturoğlu, Çetecioğlu Mustafa, Simyanoğlu, İmamoğlu Yusuf.

c. Unvanlara Göre: Karabibik, Sarı Simyanoğlu, Deli Ali, Koca İmam, Koca Osman, Sarı Simayil, Deli Yusuf, Boduroğlu Ahmet, Kara Ömer, Kızıl Hüseyin, Uzun Mehmet.

d. Köy ve Belde Adlarına Göre: Kadıkum Köylü Sarı Ali, Köşkârlı Yusuf, Temreli Andonoğlu, Köyiçili İmamoğlu Yusuf

Hikâyede kahramanlarının bir kısmı fiziksel ve psikolojik özelliklerine, bir kısmı akrabalık ilişkilerine, bir kısmı unvanlarına, bir kısmı da yaşadıkları köy ve kasaba adlarına göre isimlendirilmiştir. Roman bu yönüyle reel hayatın kültürel özelliklerini yansıtmaktadır.

2.1.4. Hikâyede Din ve İnanç Unsurları

Karabibik hikâyesi, Müslüman ve Hıristiyan kahramanlar üzerine kurgulanmıştır. Dolayısıyla hikâyede Müslüman ve Hıristiyan teolojilerine ait göstergeler bulunmaktadır. Fakat bu göstergeler, Müslüman ve Hıristiyan köylülerin din ve inançla iç içe geçmiş sosyokültürel yaşantısını yansıtmak nitelikte ve nicelikte değildir. Natüralist yazar, *Karabibik*'in hayat macerasını anlatırken onun dinî yanıyla ilgilenmez. Onun diğer serlerinde olduğu gibi bu eserinde de din ve inanca ait göstergeler, sadece olayların realist yönünü güçlendirmek için kullanılmıştır. Hikâyede ayrıca mitolojiye ait unsurlar da bulunmaktadır. Hikâyede Müslümanlığa, Hıristiyanlığa ve mitolojiye dair unsurlar üç bölümde değerlendirilmektedir.

a. İslâm Dinine Ait Unsurlar.

Karabibik'te İslâm inancına ait sınırlı sayıda gösterge bulunmaktadır. Kahramanların önemli bir kısmı Müslümandır. Hikâyede kahramanlar, Ali, Ömer, Yusuf, Mustafa, Halil, Hatip, Ayşe ve Huri gibi dinî isimlerle anılırlar. İslâm inancına ait unsurlar, köylüler arasında geçen diyaloglarda geçmektedir. Roman kahramanı Hatip'in tarlasına Kara Ömer'in eşiği girmiştir. Eşeklerin komşu tarlalara zarar verdiğini gören Karabibik, öfkelenerek şöyle der: “*Hele bak. Eşeklerini, hayvanlarını salarlar da Ümmet-i Muhammed'in ekinlerini çiğnetiverirler*” (69). Bu ifadeler köylülerin İslâm inancına mensup olduklarını göstermektedir. Karabibik dara düştüğünde Allah'a tevekkül eden klasik bir köylü tipidir. Ermeni köylülerinden alacağı borcu, faiziyle ödeyemeyeceğinden endişe ettiğinde “Allah kerim” diyerek bu

borcu alır (80). Müslüman Anadolu köylülerinin sosyal ve bireysel hayatında İslam dininin baskın etkisi bulunmaktadır. Fakathikâyede bu etkinin karşılığı olan dinî sembollere sınırlı ölçüde yer verilmiştir.

b. Hıristiyan Dinine Ait Unsurlar

Kilise ve papaz, Hıristiyanlığa ait iki sembolik değerdir. Bir yerleşim yerinde kilisenin ve papazın bulunması bu yerleşim yerinde yaşayan halkın, Hıristiyan olduklarını göstermektedir. *Karabibik* hikâyesinde her iki gösterge de bulunmaktadır. Köylüler, kilisenin yetmiş beş dönümlük bir bahçesinde papazın da yardımıyla sebze yetiştirmektedirler. Yazar dıştan gözlemlediği ve tarihçesi hakkında bilgi aldığı kiliseyi mimarî yapısı ve mitolojiye bakan yönüyle tanıtır.

c. Mitolojiye Ait Unsurlar

Karabibik hikâyesinde, olayların bir kısmı Temre köyünde geçmektedir. Köyde Hazret-i İsa zamanından kaldığına inanılan bir kilise bulunmaktadır. Bu kiliseyi gezen bir İngiliz lordunun Sarı Simyanoğlu'na verdiği bilgiye göre kilise, Likya hükümeti zamanından kalma bir Apollon mabedidir. Hıristiyan köylülerin inancına göre Temre köyünün o zamanki adı Mira şehriymiş. Apollon mabedi de meşhur bu şehrin merkezinde bulunuyormuş. Kaş tarafından gelen büyük bir sel felaketi mabedi yok etmiş. Nabizâde Nâzım, anlatisının bu bölümünde mabet hakkında şu bilgileri verir: "*Hatta otuz sene evvel Papazoğlu Ligor ile Andanoğlu Meis adasından bu civara hicretle tavattunları sırasında mezkûr mabedin kubbesini keşfetmişler ve peyderpey toprağı kazarak meydana çıkarmışlar*" (85). Fakat hâlâ bu mabedin birçok kısmı yer altında bulunmaktadır. Yazar, Temreli Sarı Simyanoğlu'yu kaynak göstererek şu ifadeleri kullanır: "*Köy içindeki cesîm kargir tiyatronun bakiye-yi asarı da Sarısimyanoğlunu tasdik etmektedir*" (85). Hikâyenin bu bölümünde mitolojiye ait verilen bilgiler, reel kaynaklarla örtüşmektedir. Apollon, Yunan mitolojisine göre baş Tanrı Zeus ile Leto'nun oğlu ve Artemis'in kardeşidir (Homeros, 1996: 71). Antik kaynaklarda Apollon'un okçu tanrısı; ışık tanrısı ve müzik tanrısı olduğuna dair bilgiler bulunmaktadır. Yuna mitolojisinde Apollon'un insanları hastalıklardan ve kötülüklerden koruyan bir tanrı olduğuna da inanılmaktadır (Homeros, 1996: 14). Apollon mabedinin bulunduğu Demre'nin tarihi, M.Ö. 3. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Roma egemenliği döneminde Myra adıyla anılan ilçede, Lykialı dönemine ait tarihî eserler bulunmaktadır. İlk defa 1904 yılında Eynihal adıyla köy statüsüne kavuşan Demre; 6 Haziran 1968 yılında 4 köyün birleşmesiyle Belediyelik; 4 Temmuz 1987 günü Kale adıyla ilçe olmuştur. İlçe 2005 yılında Demre adını almıştır. Hıristiyan dünyasının ilgisini çeken Demre'de her yıl 6 Aralık günü Noel Baba etkinlikleri yapılmaktadır (URL-2).

2.1.5. Hikâyede Mimarî Yapı

Karabibik hikâyesi basit muhtevalı bir hikâye değildir. Hikâyede yazıldığı dönem itibarıyla henüz tanınmayan ve önemi yeterince bilinmeyen

tarihî eserler hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Aziz Nikolaos Kilisesi diğeri ise yine Temre ovasında bulunan büyük bir tiyatro kalıntısıdır. Hikâyede geçen ifadelerle göre köylüler, bu kilisenin Hz. İsa zamanından kaldığına inanmaktadırlar (85). Kilise, bir dönem Temre çayının sürüklediği topraklar altında kalmıştır. Yazar, kiliseyle ilgili şu ifadeleri kullanır: “*Hatta otuz sene evvel Papazoğlu Ligor ve Andonoğlu, Meis adasından bu civara hicretle tavattunları sırasında mezkûr mabedin kubbesini keşfetmişler ve peyder pey toprağı kazarak meydana çıkarmışlar. Sonradan bazı tamirat ile kilise ittihaz etmişler. Halâ işbu binanın birçok kısmı zîr-i zeminde medfun ve mestur imiş. Temre ovasında zîr-i zeminde bunun gibi pek çok bin eserin görülmekte olması Sarisimonoğlu’na hak vermektedir*” (85).

Temre köy kilisesi, yetmiş beş dönümlük bir bahçenin içinde bulunmaktadır. Kilisenin bahçesi, yunma kalker taşıyla örülüdür. Bahçe duvarının bir kısmı yer altına gömülüdür. Hikâyede kiliseyle ilgili verilen bilgiler o sırada Temre’de yaşayan Sarisimonoğlu’na dayandırılmaktadır. Sarisimonoğlu’nun sözünü ettiği kilisenin adı reel kaynaklara göre Aziz Nikolaos kilisesidir. Kilise, hem dinî hem de mimarî yönden Anadolu Bizans Dönemine aittir. Adına kilise inşa edilen Aziz Nikolaos, Myra’da II. Theodosion zamanında (408-450) görev yapmıştır (Akyo ve Kadioğlu 2010: 56). Yapılan arkeolojik çalışmalara göre kilisenin 529 yılında bir deprem sonucunda yıkıldığı ve sonrasında tekrar inşa edildiği tespit edilmiştir. Çömezoğlu da konuyla ilgili yaptığı doktora tezinde, kilisenin Ortaçağ’da bir sel felaketinin ardından alüvyon altında kaldığını belirtmektedir (2007: 47). Kilise, Myra kentini kuzeydoğudan çevreleyen Myros Çayı’nın Geç Ortaçağ döneminde taşması sonucu zarar görmüştür. Nabizâde Nâzım’ın hikâye kahramanlarına dayandırarak verdiği bilgiler, arkeologların tespitlerini doğrulamaktadır. Ebru Fatma Fındık, Aziz Nikolaos Kilisesi üzerine yaptığı akademik çalışmada şu ifadeleri kullanır: “*Nabizâde Nâzım’ın Karabibik adlı hikâyesinde Kastellorizolu Papazoğlu Ligor ile Andonoğlu tarafından toprak altındaki kubbenin kazılarak ortaya çıkarıldığı aktarılır.*” (Fındık, 2015:304). “*Kilise bugün 7 m. toprak seviyesinin altındadır. St. Nicholas kemikleri kilise içindeki mermer bir mezarda bulunuyordu. Fakat bazı kemikler İtalyanlar tarafından çalınmış ve Bari’ye kaçırılmıştır. Bir Rus Prensi 1862 yılında Kiliseyi restore ettirmiş olup, St. Nicholas Rusya’da çok kutsal sayılmaktadır. Ruslar bir kilise çanı ilave ederek kubbeyi bir ilaç tonozu ile değiştirmişlerdir. St. Nicholas çocukları, gemicilerin ve ağır işlerde çalışan işçilerin koruyucu azizidir. Bilindiği üzere de bütün Dünya çocuklarının Noel Babasıdır*” (URL-2) Gerek kurmacada gerekse reel kaynaklarda verilen bilgiler kilisenin tarihî ve kültürel öneme sahip olduğunu göstermektedir. Realist yazar, Karabibik’in borç para bulmak için gittiği Temre köyünde toprak altında kalmış pek çok yapının olduğunu da söylemektedir (85). Bunlardan biri de köydeki tiyatro kalıntılarıdır. Yazar, Aziz Nikolaos Kilisesi hakkında bilgi verdiği bölümünde şu ifadeleri kullanır “*Köy içindeki cesim kargir tiyatrunun bâkiye-yi asarı da Sarisimyanolu’nu tasdik etmektedir.*” (88) Hikâyede tiyatrunun büyüklüğüne, taştan yapıldığına ve bir kısmının da toprak altında olduğuna dair bilgiler verilmiştir. Hikâyede

sözü edilen tiyatro, Likyalılar dönemine aittir. Likya, Antalya ile Fethiye arasındaki Akdeniz'e açılan yarımada'nın adıdır. Adada milattan önce ve milattan sonraki dönemlere ait çok sayıda tapınak, mezarlık, tiyatro ve kilise bulunmaktadır. Son yıllarda yapılan arkeolojik çalışmalarla gün yüzüne çıkarılan bu yapılar UNESCO Dünya Miras Listesi'ne dâhil edilebilecek özelliklere sahiptir (URL-3). *Karabibik'te* sözü edilen tiyatro sahnesi Likya uygarlığının en iyi korunmuş tiyatrosudur. 29 oturma sırası ve 9-10 bin seyirci kapasiteli tiyatro, tepeye yaslanmıştır. Bugün bile bazen festival ve oyunlar için kullanılmaktadır.

Nabizâde Nâzım, Antalya'da görev yaptığı dönemde köy evlerini realist bir gözlemlerle tasvir eder. Köydeki evler kerpiçten veya toprak harcıyla moloz taşından yapılmıştır. Temre'deki evlerin planları aynıdır. Hepsinin altlarında mağaza; üstlerinde ise ikişer oda bulunmaktadır. Yazarın ifadesiyle: "*Bazen odaların ön tarafı bir dehlizden ibarettir. Pencereler hep çerçevesiz ve camsız olacak. Çünkü bu mevkiin havası, yazın nihayet sıcak ve kışın gayet mutedildir. Sakfları adı oluklu kiremitlerle örtülüdür. Fakat yeniden yeniye bazı zenginler Marsiya kiremidi kullanmaya başlamışlardır.*" (84). Realist yazar, her evin küçük bir bahçesinin bulunduğunu ve köylülerin bu bahçelerde soğan sarımsak yetiştirdiğini söylemektedir.

2.1.6. Hikâyede Köylülerin Yaşam Şartları ve Yaşam Alanları

Karabibik hikâyesinde vaka örgüsü Antalya'ya bağlı köylerde geçmektedir. Dolayısıyla hikâyede geçen köy, dağ, ova ve ırmak adları bu şehre aittir. Doğa ve mekân tasvirlerinin yapıldığı yerlerde köylülerin sosyal ve kültürel hayat şartlarını görmek mümkündür. *Karabibik'in* yaşadığı Beymelek köyü, Temre ovasının yakınında bulunmaktadır. Köy, Mira dağlarının eteklerinde kurulmuştur (66). Köylüler geçimlerini tarım ve çiftçilikle sağlamaktadırlar. Hikâyenin giriş cümleleri köylülerin yaşam şartları ve yaşam alanlarını kısaca özetler niteliktedir: "*Karabibik erkeden kalmıştı. Tarlasına harım çevirmek için dün -Matırlı- tepelerinden kestiği pırnal fidanı dalları harman yerinden koca bir yığın halinde durmaktaydı. Sağ elinde ağzı çentikli bir tahra bulunmakta olup içinde ağır adımlarla bu yığına yürümekteydi*" (65). *Karabibik*, dönem itibarıyla tipik bir Anadolu köylüsünü canlandırır. Fakir ve cahildir. Geçimini sağlamak için sürekli bir uğraş içerisinde. Çocukluğunda köyde okuma imkânı bulamamıştır. Bu yüzden de hesap kitap bilmez. Yazar, Anadolu köylüsünün yaşadığı sefaleti onun şahsında anlatır. Hikâyede, onunla ilgili şu ifadeler geçer: "*Ayağında iri, kalın, pençeli, sökükle yemenileri kemâl-i zahmetle sürüklemekte, liyme liyme, rengi, cinsi belirsiz, muhtelif renkte yamalı dizliğinin deliklerinden iç donunun toprak rengine mâil olan rengi görünmekte, bir eski istibdal neferin kim bilir kaç sene evvel hediyesi olmak üzere malik olduğu ceketini tutarak giyilir yeri kalmadığı halde ve bedeni ihatadan aciz kalmakla beraber yine sırtında bulunmakta; bu ceketin altında kirli gömleğin göğsü, yakası büsbütün açık kalarak kayış gibi sert ve siyah olan vücudunun göğsü ve bağır kısımlarını hep açıkça bırakmaktaydı*" (65). *Karabibik*, fakirliğiyle birlikte Anderya'dan aldığı borcun

miktarını ve bu borcu nasıl ödeyeceğini bilemeyecek kadar cahildir. Hikâyede, yazar ve kahraman bakış açısıyla şu ifadeler geçer: “*Ah hocalar gibi yazıp okuma bilmemek ne kadar fena. Mah işte ne kadar borç vardır insan bilmez ki; keşke kızan iken mektebe gitseydi! O vaktin behrinde de köyde bir hoca var mıydı?*” (74). Saf ve cahil Karabibik, çocukluğunda okuma yazma öğrenebileceği bir imkânı bulamamıştır. Yazar, bu ifadelerle sosyal bir soruna değinmektedir. Hikâyede geçen “*O vaktin behrinde de köyde bir hoca var mıydı?*” cümlesi aslında Anadolu köy gerçeklerine bir göndermedir. Köylerde eğitim ve öğretim kurumları olmadığı için halk cahil kalmıştır. Köyde sağlık sorunları da yaşanmaktadır. Yazar, Karabibik’in hastalığını ve hastalığı için uygulanan tedaviyi şöyle anlatır: “*Sol böğrüne doğru bir tarafına kim bilir nasıl bir kurt musallat olmuştu da İnhal’deki hekim kendisine üç ay, tam üç ay damdan dışarı çıkmağa izin vermemiştii*” (67). Karabibik’in vücudundaki kurtların temizlenmesi için evden üç ay çıkmaması gerekmektedir ki bu da köylü bir çiftçi için oldukça zordur. Kendi köyünde tedavi olamayan Karabibik, Temre köyündeki Ermeni hekim Linardi’ye gitmek zorunda kalır. Karabibik’in borç para bulmak ve alışveriş yapmak için müracaat ettiği kişiler de Temrelidir. Yazarın ifadesine göre Temre halkı Hıristiyan’dır. Temre köylülerinin isimlerinden Ermeni oldukları anlaşılmaktadır. Hikâyede, Hıristiyan ve Müslüman köylüler arasında sosyal ve ekonomik ilişkiler bulunmaktadır.

Hikâyede köylü Türk kadınlarıyla ilgili olumsuz bir algı bulunmaktadır. Kadın karakterler cahil ve pasif karakterlerdir. Karabibik’in kızı Huri, Anadolu köylerinde sıklıkla görülen bir tiplemedir. Huri, tifo hastalığına yakalanan annesini küçük yaşta kaybetmiştir. Öksüz Huri’yi bebeklik çağında Halil Hoca’nın karısı Gülsüm Hatun emzirmiştir. Huri, evlilik yaşına geldiğinde babası onu Koca İmam’ın kayınçosu Sarı İsmail’le evlendirmek ister. Bu evlilik gerçekleşirse Karabibik, Koca İmam’ın öküzlerini tarlasında kullanabileceğini düşünmektedir (70). Huri’nin bu evlilikle ilgili ne bir fikri ne de bir iradesi vardır. Genç kız, başkalarının çıkarları için kullanılmayı bekleyen bir mal gibi görülmektedir. Erkek egemenliğinin hâkim olduğu köyde, onun kendi hayatına dair söyleyebileceği hiçbir sözü yoktur. Babasının öküz almak için borç edinmesine karşıdır. Fakat genç kız, bu fikrini söylemekten çekinir. Hikâyede onun için “*bir erkekten daha iyi düşünebilecek değil ya* (80)” ifadeleri geçmektedir. Yazar, bu basit ifadeyle kırsal bölgede yaşayan halkın kadınlara bakış açısını yansıtmış olur. Huri’nin sütanesi için de olumsuz tanımlamalar yapılmaktadır. Huri’nin sütanesi Gülsüm Hatun, bunak kocakarının biridir (75). Hikâyenin Hıristiyan karakteri Eftalya ise baskın bir karakterdir. Karabibik’le gönül eğlendiren genç kadın, kocası Hekim Linardi’yi istediği gibi kullanmaktadır.

Karabibik hikâyesinde dönemin sütanne, sütbaba ve beslenge geleneğini yansıtan üç karakter bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Yusuf Ağa’nın beslengisi, ikincisi Huri’nin sütanesi, üçüncüsü yine Huri’nin sütbabasıdır. Beslenge, Anadolu ağızlarında evlatlık çocuklar için kullanılan

bir sözcüktür (Dilçin, 1983: 31). Hikâyedeki beslenge karakteri, Türklerin evlat edinme ve icar-ı sağır geleneğini yansıtmaktadır. Osmanlı döneminde yoksul aile çocuklarının ücret karşılığında zengin ailelere verilmesine evlat edinme veya icar-ı sağır denilmekteydi. Bu tür çocuklar besleme, evlatlık ve manevi evlat gibi isimler almaktaydı (Pakalın, 1971: 30). Yusuf Ağa'nın beslengeci, Sarı İsmail'le evlenir (71). Hikâyede beslenenin kişisel ve fiziksel özelliklerine dair herhangi bir bilgi yoktur. Genç kızın zenginliğinden dolayı Yusuf Ağa'nın himayesine verildiği anlaşılmaktadır. Hikâyedeki sütbaba karakteri ise Gülsüm Hatun'un kocası Halil Hoca'dır. Gülsüm Hatun, Karabibik'in kızını bebekliğinde emzirmiştir. Bu yüzden Halil Hoca, Huri'nin sütbabası olmuştur. Sütannelik bütün toplumlarda biyolojik ihtiyaçtan kaynaklanan bir gelenektir. *"Tarihsel kaynaklara göre sütanne uygulaması 5000 yıl kadar geriye gitmekte, Avrupa'dan Çin'e, İslâm coğrafyasından Yahudi kültürüne kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır"* (Güneş, 2019: 54). Geleneklere göre aralarında sütanne, sütbaba veya sütkardeş ilişkisi bulunan bireyler arasında sosyal ve kültürel sorumluluklar bulunmaktadır. Hikâyede, Huri, Gülsüm Hatun ve Halil Hoca arasında sütanne ve sütbaba ilişkisinden kaynaklanan duygusal bir yakınlık vardır.

2.1.7. Hikâyede Köy Düğünü

Karabibik hikâyesinde o döneme ait bir düğün geleneği yer almaktadır. Bu gelenek karabibik'in kızı Huri'nin Hüseyin'le olan evliliği sırasında anlatılır: *"Hüseyin ile Huri nikâhlandılar. Bir salı gecesi Yosturoğlu'nun evi önünde birçok köylü delikanlılarıyla kadınları toplandı. Hüseyin bir hayvan üstünde davul zurna ile civar köyleri akşama kadar dolaştı. Şerbetler içildi. Yemekler yenildi. Akşama gerdek yapıldı"* (97). Köy geleneğine göre damat bir hayvan üstünde bindirilerek davul ve zurna eşliğinde köy köy dolaştırılmıştır. Damadın köy köy dolaştırılarak evlendiğinin duyurulması bölge köylerine ait bir gelenektir.

2.1.8. Hikâyede Yozlaşan Yaşam: Harım

Karabibik hikâyesinin kaleme alındığı dönemde (1891) Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma ve çözülme süreci yaşanmaktadır. İmparatorluğun yıkılmasına neden olan sosyal, kültürel ve ekonomik sebepler *Karabibik* hikâyesinin tematik yapısında görülmektedir. Hikâye, Karabibik'in tarlasını "harımlama" sahnesiyle başlar. Tarla ve bahçe çevresine dikilen çit anlamına gelen harım, hikâyede laytmotif tekniğiyle kullanılmaktadır (65, 67, 68, 69, 71, 83, 84, 94, 95, 96). Karabibik, tarlasını harımla çevrelerken Bodur Ahmet de hikâyede geçen ifadeye göre hangi yezidin bozduğu belli olmayan harımı yapraklı dallarla örtmektedir (67). Bu arada Hatip'in tarlasına giren Kara Ömer'in eşeği ekinlere zarar vermektedir. Hatip'in ekin ortağı Karakahyaoğlu ekinlere zarar veren eşeğe elindeki sopayla vurunca Ali Çavuş, suçun eşekte olmayıp eşeğin sahibi olan eşekte olduğunu söyler (68). Eşeğinin dövüldüğünü gören Kara Ömer, Ali Çavuş'un karşısına dikilip ona tarlasını niçin harım etmediğini söyler. Ona göre asıl suçlu tarlasını harımsız bırakan Kara Ömer'dir. Kara Ömer, Ali Çavuş'la harım için tartışırken eşek, bu sefer

Yosturoğlu'nun ekinlerine dalmıştır (69). Bu sırada Karabibik, tarlasının bir anını (sınırını) bitirmiştir. Diktiği harım direklerinin arasına, aşağıdan yukarıya doğru yapraklı zeytin dalları, pırnallar ve dikenler koymaktadır. Köylüler, köy hayvanlarının ekinlerine zarar vermemeleri için tarlalarını harımla  evrelerler. Hayvan sahipleri komşu haklarına karşı duyarsızlaşmışlardır. Karabibik, bu sosyolojik sorunu şoyle dile getirir: “*Hele bak! Eşeklerini, hayvanlarını salarlar da  mmet-i Muhammed'in ekinlerini  iğnetiverirler*” (69). Kara  mer'le Ali  avuş arasındaki harım tartışmasına sahit olan Deli Ali de gençlik döneminde harımsız tarlalara hiç kimsenin hayvanlarını salmadığını söyler (71). Hikâyedeki harım vurgusu, köylüler arasındaki güvensizliğin ve ilgisizliğin sembolüdür.

Karabibik'in borç para bulmak için Ermenilerin yaşadığı Temre köyüne gitmek zorunda kalması da sosyal ve kültürel yozlaşmayı göstermektedir. Kızını Koca İmam'ın kayınbiraderi Sarı İsmail'e vererek karşılığında öküzlerini kullanmanın planını yapan Karabibik, bu planı gerçekleşmeyince Temre'deki Hıristiyan esnaflardan borç para almak zorunda kalır. Karabibik'in borç para aldığı Melaksuzoğlu Anderya ve Yani, Ermeni karakterlerdir. Hikâyedeki vaka  rg s , Ermeni Hıristiyan köylülerinin Müslüman Türk köylülerine göre daha iyi şartlarda yaşadıklarının göstermektedir.

Sonuc

Türk edebiyatının ilk köy romanları ve hikâyeleri, Cumhuriyet  ncesi Anadolu kırsalında yaşayan Türk toplumunun sosyokültürel yaşantısını yansıtmaktadır. Cumhuriyet  ncesi dönemde köylerde yaşayan halkının örf ve âdetlerini, dillerini, ağız özelliklerini, din ve inanç algılarını, yaşam tarzlarını, sahip oldukları kültürel mirasları ilk köy romanları ve hik yelerinde görmek mümkündür. Araştırma kapsamında incelenen *Karabibik* hikâyesi, Türk edebiyatının ilk realist hikâyeleri arasında bulunmaktadır. Hikâye, yazarın Antalya'daki müşahedeleri üzerine kurgulanmıştır. Nitekim Yazar, 1889 yılında resmî bir görevle Antalya'da bulunmuştur. Hikâyenin yayımlanma tarihinin 1891 yılı olduğu düşünülürse hikâyede vaka zamanının 1889 yılı olduğu ortaya çıkmaktadır. Hikâyede kahramanlar, Kaş ağzının dil özelliklerine göre konuşturulmaktadır. Hikâyede ayrıca yöre ağzına ait sözcükler de kullanılmaktadır. Hikâyenin dili sade ve anlaşılırdır. Kahraman ve yazar bakış a ıllarının i  içe kullanıldığı hikâyede, Türk halk bilimine ait çok sayıda unsur bulunmaktadır. Bölge halkının yaşadıkları mekânlar, geçim kaynakları ve sahip oldukları kültürel değerler hikâyede yazar ve kahraman bakış a ıllarıyla anlatılmaktadır. Hikâyede vaka  rg s  Antalya'nın Beymelek ve Temre köylerinde geçmektedir. Beymelek köylüleri Müslüman'dır. Karabibik'in borç para almak için gittiği Temre köyünde ise Hıristiyan Ermeni halkı yaşamaktadır. Hıristiyan Temre köylülerinin yaşam standartları, Beymelek köyünde yaşayan Müslüman köylülere göre çok daha iyi durumdadır. Müslüman Beymelek köylüleri ticaret ve sağlık alanlarında Hıristiyan Temre köylülerine bağımlıdırlar. Hikâye bu yönüyle Batı

medeniyeti karşısında zamanla geri kalan Doğu medeniyetine göndermede bulunmaktadır.

Temre köyünde Hz. İsa zamanından kaldığına inanılan bir kilise bulunmaktadır. Yazar, anlatısında bir kısmı toprak altında kalan bu kilise hakkında açıklayıcı bilgi vermektedir. Hikâyede sözü edilen kilise bugün Antalya'nın Demre ilçesinde bulunan Aziz Nikolaos kilisesidir. Hikâyede ayrıca tarihî bir tiyatro sahnesinden de söz edilmektedir. Hikâyede tarihî kilise ve tiyatro hakkında verilen bilgiler, reel kaynaklarla örtüşmektedir. Hikâye, bu yönüyle de edebiyatın sosyoloji ve tarih bilimleriyle olduğu kadar arkeoloji bilimiyle de olan ilişkisini ortaya koymaktadır.

Hikâyede köy evlerinin mimarî yapısı hakkında da bilgi verilmektedir. Temre evleri kerpiçten veya toprak harcıyla moloz taşından imar edilmiştir. Tek tip olan bu evler, iki katlı olup her evin altında birer mağaza bulunmaktadır. Hikâyedeki ev tasvirleri bölge halkının sosyoekonomik şartlarını ve bölgenin mimarî yapısını yansıtmaktadır. Hikâyede Beymelek köyü özelinde son dönem Anadolu köylerinde yaşanan sefalet, cehalet ve kültürel yozlaşma da anlatılmaktadır. Karabibik, hem hastalığının tedavisi için hem de borç para bulmak için komşu Temre köyüne gitmek zorunda kalır. Çünkü kendi köyünde ona yardımcı olacak hiç kimseyi bulamaz. Köylüler, komşu haklarına karşı duyarsızlaşmışlardır. Binek hayvanlarını rastgele köyün ekili tarlalarına salmaktadırlar. Bu sebeple köylüler arasında sık sık tartışmalar çıkmaktadır. Köylülerin en önemli uğraş alanları tarlalardır. Başboş bırakılan hayvanların ekinlerine zarar vereceğinden endişe duyan köylüler, tarlalarını harımla çevrelemektedirler. Tarla sınırlarına dikilen çit anlamına gelen harım, hikâyede sembolik değer taşımaktadır. Hikâyede laytmotif tekniğiyle kullanılan harım, köylüler arasındaki güvensizliği, duyarsızlığı ve iletişimsizliği sembolize etmektedir. Hikâyede köylülerin kadınlara bakış açısı da olumsuzdur. Karabibik, kızını karşılığında öküzlerini kullanabileceği zengin bir aileye vermek ister. Hikâye, bu yönüyle de kırsal bölge insanının kadına bakış açısını yansıtmaktadır.

Nabizâde Nazım, hikâyesini Karabibik lâkaplı bir köylü üzerine kurgulamış ve bu isim adı altında yayımlamıştır. Hikâye bu yönüyle Anadolu'daki lâkap takma kültürüne göndermede bulunmaktadır. Kahramanlarının bir kısmı fiziksel özelliklerine, bir kısmı mensup oldukları ailelere, bir kısmı unvanlarına, bir kısmı da doğum yerlerine göre isimlendirilmektedir.

Araştırma sonucunda *Karabibik'in* kırsal bölgelerde yaşayan son dönem Osmanlı halkın sosyokültürel yönünü yansıttığı tespit edilmiştir. Hikâyede, köylülerin yozlaşan kültürel değerlerini de görmek mümkündür. Türk edebiyatın ilk köy romanları ve hikâyelerinin sosyokültürel bağlamda analiz edilmesi, Cumhuriyet öncesi dönemde kırsal bölgede yaşayan Türk toplumunun sosyal, kültürel ve ekonomik yaşantılarını farklı boyutlarıyla tanıma imkânı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- AKALIN, Şükrü Halûk ve diğerkleri (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- AKYOL, Ali Akin - KADIOĞLU, Yusuf Kağan (2010). "Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Yapı Malzeme Analizleri". *Bizans ve Çevre Kültürleri*, Ankara: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- BİRİNCİ, Necat (1987). *Nabizâde Nâzım*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- ÇALIŞKAN, Şerife Seher EROL (2016). "Türk Folklorunda Lâkap Verme Geleneği: Bartın Örneği". *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (3), s. 103-126.
- ÇÖMEZOĞLU, Özgü (2007). *Akdeniz Çevresi Ortaçağ Camcılığı Işığında Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Cam Buluntuları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- DİKEÇLİGİL, Beylü (1993). "Kültür Kavramının Analizi veya Sosyo-Kültürel gerçeğin Yapısı Üzerine Bir İnceleme". *Dünya'da ve Türkiye'de Sosyolojik Gelişmeler, I. Ulusal Sosyoloji Kongresi*. s. 37-47, Sosyoloji Derneği Yayınları.
- DİLÇİN, Cem (1983), "Türkiye Türkçesinin Söz varlığı ve Tarihsel Sözlüğü". *TDAY-Belleten*, Ankara: TDK Yayınları.
- ERDEM, Mehmet Dursun - BÖLÜK, Ramazan (2011). "Kaş (Antalya) Ağzı Ses Özellikleri Üzerine". *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1*, s. 411-452.
- FINDIK, Ebru Fatma (2015). "Myra Demre, Aziz Nikolaos Kilisesi Rum Mezarlığından Boucla ve Gouna Örnekleri". *ADALYA*, XVIII, s. 303-309, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.
- GÜNEŞ, Hüseyin Nihat (2019). "Sosyal Olarak İnşa Edilmiş Modern Annelik Söylemi İçerisinde Bir Asma Kat: Sütanne Geleneği". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (69), s. 252-26
- GÜZEL, Serkan (2006). "Sosyal Yapı ve Toplumsal Yapı Bileşkesinde Sosyo Kültürel Yapı Kavramı". *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, S. 34, s. 83-96.
- HOMEROS (1996). *İlyeda*. (Çev.: Azra İlhat ve A. Kadir) İstanbul: Can Yayınları.
- KAPLAN, Ramazan (1997). *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Köy*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- PAKALIN, Mehmet Zeki (1971). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- SERENGİL, Aziz Behiç (1961). *Nabizâde Nâzım, Hikâyeler Külliyyat VII*. Ankara: Dün-Bugün Yayınevi.

UÇ, Himmet (1982). *Nabizâde Ahmet Nâzım Bey, Hayatı, Eserleri, Şahsiyeti Üzerine Monografik Bir Çalışma*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Elektronik Kaynaklar

URL-1: <http://www.tdk.gov.tr> (Erişim: 22.05.2019).

URL-2: <https://www.demre.bel.tr/?menu=Demre-Tarihce> (Erişim: 22.05.2019).

URL-3: www.kulturvarliklari.gov.tr (Erişim: 22.04.2019)